

~~M 31.5~~
~~16~~

Maksim Gorkij.

~~МК-Б~~
~~45~~ экз

Bi jahz surhulъ suruv

(КАК Я УЧИЛСЯ)

Manzin Bata orculv.

Elst 1931 z.

MAKSIM GORKIJ

Bi jahz surhulъ suruv.

(Как я учился)

Manzin Bata orculv.

E1st.
1931.

Obllit № 186. Tiraz 5000. Zakaz № 39.

Izdanie OblONO.

Tipografsia Kalmizdata g. Elista.

Josndan medrltəhər umşdgig, bi arvn dərvtdən oc dasuv. Ter zilmydt, namag, hançxn umışz vəəsn dektrin hol uxanъ vîş (tyyndən juna tusta jum bicsnъ), jamaran səəxn kelər vicgdsnъ sonımsdad, bi nam ter dektrt kelgdz vicgdsz jovsn ulsin vəədlı avç, uxan, dyrsinъ meddg bolad baaxnar tiigəd, bicsn kyyn ter dektrərn jun, jamaran uxata jum əmtnd medylxər vəəsnъ medgdad tyynə dektrni ju kelz medylz vəəxnu, vəədlı ju zaaz vəəxnu çugtan meddg bolv.

Ter saamđ bi jir kyçr zovlntə muuhar vəədgr bilə. Mini ezydyd, josta untoxmin meşcan (olna kerg yyltg jumnd tooldg uga, evrənъ arsna sə xəəhəd vəədg uls) bilə. Ednə neg vaxan xanhahnlъ—səənər xot itx kerg, a sergmztə neg sən jumnъ—conzd ik nər naadnd, oln xursn hazrt oc jovx uls kevtə keerc abad hardg avyjasnъ bilə. Bi jir ikər kədldg biləv—muurad arh tasrıian sən ədr, amrlhn gix jumn ugahar, yyrmq, olz uga kədlimş kegəd vəəvuy.

Mini ezydydin vəəsn ger „hazr malthlna, takt—burm vəərd-gig çokz avdg podrədcik“ vəədg, baaxn maçtg bolsn kyyn bilə. Şovvr—xurç saxlta, boz bolsn bor nydtə, dan uurta, modırun, avrlt uda şyryn kyyn bilə. Tyynd hyc şaxu kədlimşcnr vəələ, çuhar—vladimirovskie muzgud bilə; tedn xarnhu gerin dork pod-vald vəələ, ter vəədg gernъ solun poolta, bickn-bickn terzimydtə bilə.

Asxndnъ, kədlimşdən zovad şəln bolz odsn kədlimşcnr, ymkə xavstar kesn şəl uuckad (tyynəsnъ xotin ynr hardgo, taldan oln zysn jumna ynr hardg bilə) buzr valıcktə, şeegtə, xaşa dotr harc irəd şud kəlvrlidəd kevtçədg bilə, es giz vəəsn gerinъ dorknъ jir buzr uutxh kyn vəəz bolş uga bizr bulə. Tiiglhnlə, ter kədlimşcnr vəərdg kyn evrənъ ərən (xoran) terzər harc irəd xəəkrdg bilə:

— Ej, şulms, dəkəd xaşa dund belclədəd harc irçxəvt? ha-xas kevtə, hazr daxldad!

Min gert səən uls vəənə—tanig xaləxlə sən bolx giz mednt!

Kədlışcnr arh—uga vəədləhər „nykərn“ ordg bilə. Tedn jir ik haşuta, zoblıta,—onbdind inədg uga du duuldg uga bilə, yg kelxlərn axrar, durn—uga vəədləhər keldg, iigəd, əə uga şavr şorahar budgsn əngtəhən nand—yksn ulsin dyrtə bolz medgdg bilə.

„Sən uls“ ofiçer,—kəzrcnr ərkin ezd, edn çysn kyrtlən—mengnə uls bilə, edn zaadt durna ezdyd, keerəd xovçlz orksn təmk tatdg cignə vəəçxala. Kyykd ulsını bas ərk uuldz orkad, tednən xalxarnı taşad vəədg bilə.

Uuln ulm ikdəd, uxan segən ugahar, yktlən uuldv.

Dolan xongin səən ədrle, ter jaicnr vəədg ezn krilç deer harad, krilçən devsn deer suudg bilə, tyynə neg hartin nətxn ut dektr, neg hartin xamxrxa karndaş vəədg; tyyn tal, halud kevtə çəvrldəd hazr maltacnr, huulhncr kevtə oddg bilə. Tedn arhyl, dor orsn duuhar vijsən maazn vəəz kelxlə, eznə xaşa dyyr-dəd xəəkrnə;

— Ne bolz! arslı ab! jun? A, çoxdulxar sedz vənc? ne tanas bolz! Ərl çaanan!.., Ne!..

Bi ter hazr maltacnr zaagt, ter eznə, neg selənə, xam-xoşa vəədg uls—cignə, elgn sadnegnə vəədgini meddg biləv, bolucın çuharalanı dokşar, şyryhər vəədg bilə. Ter hazr maltasncı cignə xoorn—xoorndan jir şyryn, uurta bolçxadg bilə ter dotr denşı-kydt. Sən ədr bolhn, xaşa dotr utan çusta, əmnd kyrsn şarxta nooldlhın, horvin davxr buzr yg onbdin nirgəd, şuugad vəədg bilə. Hazr maltacnr nooltxlarn uur—əşən ugahar nooldg bilə, bij-sını onbdind amr egdgo kədlış kezəx kevtə; çusn hoozlan çokulz orkad xəvrgşən zaagrz harckad, əə ugahar şarxan bolnu es giz, kəndrz odsn şydən kirtə. xorharn xuclad suudg bilə. Çusn hoozad, şarx bolz odsn cirə, xavdz odsn nydnd yyrmydn təryn zovdg uga bilə, kemrən neg kiilg şuurad odsn bolxla çuhar teryg xarmndg, a ter şuurxa kiilginə eznə dotran uurldg es giz uulbg vəəsmi.

En xamg yzgdəd vəədg ik—yzgdvr, nand, çəəlhz bicz, kelz bolş—uga junn bolz medgdg bilə. Nand ter əmts xarm boldgnı labta, zug bi tednig kiitn uxahar xarm tərdg biləv, nand təryn, tednd neg zəəln zovsn yg kelx durn kyrc egdg uga vəəsmi,

nam şarxta çusta, şora toosnla, xutxldad buzrdz odsn cirəhən uhnır avtxa giz bas xarm tərz sanandm ordg uga bilə. Ynndən kelxd, bi tednd durldg uga biləv, nam baaxnar əədg biləv, „muzg“ gisn ygig, mini ezn, afçer, polkud jovdg geln, əərxn xam xoşa bəədg,—xot xol kedg kyynlə ədlər, ter jungad gixlə tedn „muzg“ gisn ygig Zikşsn ongtəhər kelçxadg bilə,

Ky xarmna gisn—ter kynd jum. Ənədind kenig bolusnъ bajrtahar durlx sanan ordg, a tiigz durlx kyn uga bilə. Tyynəs kəltə bi ynn sətkləsn xaluhar dektrt durluv.

Ednəs taldancı kesg buzr, avrlt uga, kyynə zigyrg xutxk jums bəələ, bi ter tuskar sergəz kelxşiv, taanr biiſtn ter tamin bəədlig mednət, ter delgy negnə negən muurulad deerlkəd tavlad jovdg jovdlig cignə mednət. Tiim, kişa jumsin təgəln, ar dund, bi eklz, səən, zorər hol uxata hazadin ordudin bicezar bicsn dektrmyd umşdg boluv.

Bi nam, dynnxnd, bolm dyngə ilər itkmətəhər; en dektrmyd emm̄ şin jirtmzin yyd tatsn ədl bolsını, şin oln zysn bəədl,zan bəər medylysnı—çugtanı kelz cadş—ugav. Nand, namag togəlz bəəsn bəədlip—xatı, dokşn, buzr bolz medgdg, a edr bolhn mini nyndnd ulı yzgdəd bəədg jums, kerg uga, ter çagla xarhz bəəx jums vişnə medgdv. Kertə, sənə dektrt bəədg bilə, uxata, səəxn, boln kyynə bəədləhər. Dektrt—cignə bədyn—xadun mu jumsin, ergy bəədlin, kyynə zorlhna, tusk bəədg bilə. Ter dektrmydt uurta muuhinibegn, mu arjasta kişrvanrincən visdg bilə, bolusnъ tednə xazudnə taldan,—mini yzəd cignə uga, songsad—cignə uga, cik uxata, ynn setkə, ykn jumna tələ, olna səənə tələ, ykləs—cignə əəş uga uls bəəçxala.

Tyrym argtan, jirtmz g i d g jumig ynn setklərn medz orkad, en xamgigt nand dektr səkz əksinə medz orkad, en bajrtan soktad tynyg naatk jumst dorxnu sən, sənə giz tooluv.

Josta ynn bəədlig dektrər səkz olz avckad soxrsn bəədl tyrym ovgtm harad odv. Bolusnъ xatu uxata—bəədl, namag en soxri bəədlim emməd edgəv.

Sən edr bolhn, mini ezdydm giicd iigən tiigən jorz odsn çagla, bi yrnkə aharta, xalun, əəkn xorhna gnrtə xot kedg gerəsn harad geerin deevr deer harckad dektrigi umşdg biləv. Xaşa dotrahur, olsrt Lzaxsn kevtə bor soktu nər uga hazr mal-tacnr əəmz joyx zaxsd kevtə jovldad jovçxadg bilə. Gərt bəədg

kyykd, ховс угадг кыкдuls kuxarks denşkydin „зөөн тац-
хнас“ хәәkrlded cişklded вәәçxana, bi ik deerəs ednigi ik avg-
həhər xalən, ednə buzr, soktu salvrsn sul вәәdlinъ—zikş dee-
gyrdg biləv.

Ter hazr maltacnras nednъ desətnik bilə, tyygən nekdmyndnъ
„narədcik“ giz nerəddg bilə. Bijnъ josta nernъ Stepan Leşin bilə,
nərxn məcdtə, oln miisin nydtə, çahan—buurl ystə, kyrn əntə
cirətə, şaldırn tiim saxlta, çuçar dyyrn bolsn əvgn bilə. Şuurxa,
buzr, naatk hazr maltacnrtan dornъ mu əntə bilə. Bolusnъ çuhar
tyynəs əæçxadg вәәsim, nam ondin xәәkrəd uurlad dokşrxad
jovdg eznənъ вијnъ tyynlə kyndxlərn tyynə onıdin xәәkrəd jovdg
duunъ, nevc nomhrz əddg bilə. Bi ter Leşinigs kədlimçurnı
uurldgını danın sonsdg biləv.

— Xarmc şulm! Kişva andn! gildəd odşxadg bilə.

Leşin ovgn, jir şulun dulun, ter вијnъ adhz jum kedg
uva bilə. Əə cimən ugahas xaşan end—tendnъ harad, neg horvn
dərvn kyyn çuglrsn hazrt odckad mis nydərn inəckəd... xamran
toşkckad... surdg bilə.

— Ne jumbi... a?

Minihər bolxla, ter dan onıdin jum xәәsn, jum kyləsn bolz
medgdg bilə.

Neg dəkz, bi sara deer suulav.

Leşin əvgn, nyyxləd, xanəhəd nan tal davşurar davşz
harc oərm suuckad, ahar ynrclckəd kelv.

Өvsnə ynr harna... Ci sən, hazr olz kevtəmc—çevr, çevr
boln oln əmlnəs zaagtə... Ne ju umşz вәәnəc?

Ter nan tal, taalvrta ongər xaləv bi jin ik durtəhər ju um-
şz вәәsim kelz egyv.

— Tiim,—giz kerm tolhahan nəexlin вәәz kelv—tiim—tiim!..

Dəkəd zəvər udan du harl uga вәәv, xar xurhna, zyn ke-
linъ xamxrxa xums xuclad вәәv, tiigzəhəd gentkn nan tal ny-
dən xahilhər orkad, degd canhhrsnu viş, duulsn bolsar kelv.

— Vladimirovд neg surhulxtə baarin вәәlə, Sabdneeв gidg
nertə, ik kyn bilə, a tyynd kəvynъ Petruška bily alъ ken bilə?..
nerinъ martz orkuv! bas dektr umşad, taldan əmits bij talan tac
unhaz avad вәәdg bilə, tyyg вәәrckv.

Jahsndnъ? giz bi suruv.

— Yynə telə! Biçə umş umşsn xəənə takcə bə! giz inən nydən cirmickəd kelyv.

— Xələhəd vəəxnp—zəvər şəltə boldg kyn kevtəc, aalı—ziib harhxşc. Nə gem uga, jovtn hazrtan mend jov....

Tiigəd ora deer baaxn zuur suuzəhəd xasa dotr buuz odv. Enynə xəən, Lepşin namag xaləhəd getəd jovdgini megiv. Ter ulm—ulm nan tal neg survrtahan eərddg bili:

— Ne.. rumb, a?

Neg dəkz bi tyynd, sən jumn mriug diilsn tuuz kelz egyv, tyygim bolhamzəhər sonsz orkad, tolhaharn zaanhn—nəəxlyled kelyv.

— Tiim jumn vəədim.

Bəədim? giz bi bajrlı suruv.

— E..e jungad es vəəx bilə! jun bolusnp boldimn eñcnp! giz əvgən batlad,—oda bi camd kelsyv...

Tiigəd „kelz egypt“, zug dektrt jovdg bicgdg ulsin tuskig biş, a şud əmd kyyənə tuskar, aş syldn yəgən iigz tovclv:

— Ci en xamg kergig çuharahin medz cadş—ugac, bolusnp hol uxahin med: kerg uga jumn dala, kerg—uga jumnd əmtən oraldz odv, jovdl əkş uga tyynd, endən kelxd burxnd jovdl—uga!

En kerg—uga jumsas ik utırmz vəənə, medz—vəənc?

En ygmydn, mini zyrkig, namag ulm əmdrylz tylkv. Josndn avad xaləvycnp namag təgəz vəəsn vəədl kerg uga jumnlm. En xamg ek xaralhn, nooldan, salvrsn buzr vəədl, xulxa xamg çevr yg—jum uga bolsar harsan olz devrz jovnalm.

Əvgən, nanas tavn xolvan ik vəəsn kyn hazr deer, en oln jum mednə ter „sən“ jum lavta kyyənə vəədild vəədim gisn xəən ynn bolz vəənə, tyygini itkx kergtə. Jtkxər sedgdv, ter jungad gixlə urdasnə namag dektr—ky itkxd şumha medrltə kecklə.

Bi, dektr, josta vəədl, josta əmtsig josta ynər bicdgigi meddəd, lavta tiim mini ezn zerlg nodrədcik, ərknc ofişermydəs so-ly uls vəədgini mediyv.

En ik səklhn, nand ik bajr bolv. Bi xamg jumsur bajrtahar

yrnhtahar xalədg, kyyg nərər şinlədg, pektr umşcad, tyynd jovsn jumsigi hazr maltacnr, denşikydt tyyzlə kelz əgdg bolv. Tedn degəd durtahar songsdg uga bila şinləd vəəxlə itkz vəəx vəədl uga bila, a Stepan Leşin onlıdin keldg bila:

— Tiim junn vəədmə! jun bolucın vəədmə, xəəmni dy min! giz.

Sonni bolv ik cidlə hol uxa kerg, en axrxn bolsn, kycə ygpl nand əgdg bila. Ulm-ulm, daru-darun en yg ynəs son sad vəəx dutman, en ygmydnamag bajrta zərgətə ho uxata keged, „evrəhərn kexm“ giisn durn dotras harc irəd vəədg bila. Hazr deer jun bolucın boldg, vəədg bolxla mini kyçl, mini kexər vəəsn junn bas vəəx. Bi, en evərn vəədlən mu ədrmydt, zovlnta, haşuta ədrmydt, en xamg kez kez əz kyçəz jovx jumsan sanz orkxpl vijm bajrlad əədləd deekşləd əddg biləv. En xamgın odasın, nam zir kyrsn nasndm yldv, yktlin harş—uga, en janzarn bi, oln zysn, kyyne zovln, kynə vəədl, uxa, erdm surhulin iştəhər bicx zəvtəv.

Dektrmyd nand ulm—ulmar şin jum çəkz əgdj jovdg bolv, ter dotr, jir ik tus kyrgsn; xojr səən zurgtahar hardg zurhal mud; „Bsemirnaja illystraçija“ boln „Zivopisnoe obozrenie“. Ednə zurgudn, ik-ik balhsna, oln zysn əmtsin vəədl, janz, həzadin ordudin vəədl yzyldəd, ulm-ik ikər mini əmn orln—delkəd səkəd vəədg bila. Bi en ik əsz ərgzz jovx çonnı, səən, şin jums namag ulm bajrlulad, en xamgigi medyləd vəəv.

En dala ik ərgəs, syn, manə ger, conzla ədl viş bolsn, taldan xovçta uls, hazrig kyyne taldanar keerylsn, alı bolx maşid, Harin nərən urakegdsn jums, çuhar en xamg nand bij dotrm ik bajr—syr orulad, bas iigəd dala jum kez orkx setkl orulad vəəv.

Çuhar solu, ədl viş bila, bolucın vi baaxnar tiigəd, kyyne kycətə erdmə harar kədlisn medyv. Tyynəs kəltə mini uxan setkl, durn, kyndlhn xamg kyyney ulm əsəd jovb.

Bi neg zurnald əvrətə gidg surhulstə Zaradej gidg kyyne zurg yzz orkad, nand medgdş uga dyngə, tyynə tuskar bicsn çəəlhvr umşz orkad, ter lavta xar kəlsərn vəədg kədlməc kyyne vəəsin medz orkad çanlı uga gidgər bajrlz, zyrkm deekşən əvrətə kəndrv. En namag ikər alntrulad, nam tūuls bolz medgdv.

„Jihad tiim?“ giz itkl ugahar sandg biləv. Enyər şinlxla en hazr maltacnras negpl bas tiim ik surhulstə kyyne bolz ot-

хм кевтәм, ңам виенъ тиим болад отхм кевтәв гиз сандг биләв.

Jtkgdž вәәsn uga. Bi xәedg boluv, дәкәд тиим surhulstә ky-
ын вәәdg bolx, kөdlmşcnr zaagas harsn гиз. Żurnalmutd тиим ky
olsn ugav: mini tanbdg gimnazьd вәәdg kөvyn, тиим kesg sur-
hulstә uls kөdlmşcnr zaagas harsmn, gigәd tyyn zaagtan kesg
ulsin nerd zaav; Stejenson (paravoz harhsn kyn) ter вијпь bi tyy-
nyg itksn ugav.

Dektrig ulm umşx dutm, dektr namag jirtmzлә өөрдylәd, tiik
dutman вәәdl gidg jumн, ik jumz гиз sangdg bilә. Bi hazr deer
nand dorxnu darar—cigni әмtn вәәdgig medyv, en xamg, na-
mag bajrluldg bilә bi hazr deer әмtn, namag төgsiz вәәsn ulsas
deerәr sәenәr—cigni вәәdgini medyv. Mal, dektr bolhnd, shin,
sәen jumnum duudsн ajs harad вәәdg bilә. Әмtn ҹuhar neg ju-
mar dutu zovlnstә вәәsn, вәәdpәn es xansn bolsar, shin jum xәә-
sn bolad, өrxn medgdsn bolad вәәdg bilә. Dektr, orcln delkәd,
ter sәn jumnd kycr ysxnъ en sәen вәәdlәr вәәxnu gisn kyçlәr
oraz orkla.

Zәrmidәn bi dektr umşz вәәhәd, uulsdg bilәv—ter jungad
gixlә dekrt kyyne вәәdligi sәenәr виенъ, tiik dutman, ter xamgnъ
kyynd өөрхn төл sadn bolz medgdg bilә.

Bi hәrgtә kedlmst вәәx, hәrgtә urlhar әмtnes uurluldg вickn
kөvyn—bijm, bi bij dotran, oln әмtn дәn bolx, өsxlern, уппъ
hol zyrkern tednә sә xәexv гиз sanad jovdg bilәv.

Tyymnd suusn kyynd, hazahasnъ duulz өкcex sәexn şovun
met, dektr nand вәәdl gisn jumн jamaran oln zysn, kyyн gisn
jumin, neg siltsn sәexn jumnum jamaran mu, janz uga, gigәd
dektr mel çәelhәd kelz өгәd вәәv. Ulm ҹаarandnъ umşx dutman,
zyrkim eryl, sәexn, cidlә jumar dyyrәd вәәv.

Bi ulm ulm itkmztә төвknynar bijdәn вәәdg bolad, kөdlx-
lern sәenәr medrtәhәr kөdlәd, xamg zovln, tyry, hundldan ik
sanartx—uga вәәvv.

Dektr bolhn nand zerlg angas, josta kyyne вәәdlyr шiltәd,
sәexn вәәdlyr өөрdxdm şatin xevşn әdl nөkd bolz jovla. Umşz
—umz dotr bijstәn en xamgar dyyrgz orkad, hazr maltacnr, de-
nşcikydyr odad en xamgan çәelhәd kelz өгдг bilәv.

Term tednigi sonym sulad, вәәdg bilә.

— Ne, şelyma—gidimn tedn.—Josta inәd naad harhdg ky-

nz, camag naad harxkin tuskar jarmd avc otxmiz gidg vilə.

Bolucspı vi tednəs iim xəry kyləz vəəsu viş bolxgov, ter vi-jm... tyyndır çadad xanad vəədg ejləv.

Zərmdən vi, Vladimirskej muzgudigi vijən əvrə şiltimhəhər songsulad, nam zərmdən uulətlənə keləd çəəlhəd orkdəg viləv, en xamg aşnə, namag dektrt josta kyçn—cidl vəəxini itkyldəg vəəsmən. Vasilij Ribakov, gigəd dun—şun uga, ik manlıs cidltə, eə uga-har kyyg eemərn tylkəd meecg keltə doldaluldg kəvyn vilə. En dun uga azd kəvyn, namad neg dəkz xəsan ənçgyr avc odad iim yg surv:

— Leksej, nand dektr umşdgigi zaaz əgic, şangdnı ərəl arslıq ədnəv, es snrlxlaçın çoknav, hazr deer əmd vəəxn ugac burxn ən, mərgz əkcənəv gigəd, haran ikər dajlad, kirsləd mərgv.

Bi tyynə zangəsnı əəhəd, ekləd kəvyg əən vəəz surhuy, zug kergəndn jir səənər əmərən jovb. Ribakov, es tanıdg kəd-lmədən jir keşyn vəəz ter vijn medrlətə.

Neg dəkz, tavn dolan xonckad, kədlimşəsn irz jovad, nuu-vcinər namag duudz avckad, kartuzasn neg tasrxa ças harhız avad, əmsxln, adhn vəəz kelv:

— Xaləlcə!—enyg vi xəshas şuulz aviuv, yynd ju bicz...? Zokscə... „ger xuldgdz vəənə...“ ynn? Ne... xuldgdz—vəəny..?

— Ynn!

Bibakov, nydən əəmşgtəhər byltəlhəz orkad, mangnənə kə-jrəd, zəvər udan dun uga vəəzəhəd, eeməsim avckad arhul tiigəd kelv..

— Xaşa tal xaləxləm, nand kyyn cikndim.... ger xuldgdz—vəənə..“ gisn bolad vəənə, oln burxd əəldg... mel tiigəd şimldəp keləd vəənə, burxn en! Songsılcə Leksej, vi iigəd josndan kerc-kən bolxij. Ne kellcə...?

— Alıkom çaarandıñ, umışlc?

— Tiikləm term xamrañ çasnd şaackad, arhul kelv:

„Xojr...“ ynnij?—„davxr... colun...“

Tyynə cirənə, ərgn inədər delvəd odv, tolhahacn zanhckad neg, ek xarasn buzr yg kelz orkad, çasigi evinə olad evkv.

— Ynyg vi, xəənə temglz joyxar viidən yıldənəv.. oln bur-

xd mini... medzənc? Mel şimldəd kelsn bolad vəənə, burxın en...

Bi, tyyñə, tyynd, çahan çaaşn deegyr xarlılad bekər biczorxsn jum umşkad oln zysn kyynd medgdş—uga jum medz orkendan, kyynd bolsar bajrlz vəəxinъ yzz orkad, ze gitlən uxan ugahar inəvvı.

Bi, dekrigi bidn oda dang umşad dassz orksn bolusnъ, taldan neg ik medgdg—uga jum medyləd, ol əmtnlə tanıldulad, orkdginъ kyyn kelz əkc bolş uga, tynlə ədl səəxnъ jums vəəxinъ tand çəəlhiz kelz əkcni biləv. Neg iim jumina tuskar kelz əgl—uga cigni vəəz çadşuga.

Bi, Arza masd, yəədnügydər xaləlhəd' vəənd vəəsn, es vəəsn xojrin zaagar vəədg biləv. Nanla xotn xoşa vəədg, Zemskoj nacalınik Xotəinçev nand jir dурgo bilə, nam evrənъ jałc kyykndən, mini xot kez ogdg kyyknla asxndnъ, vicə xarhz kynd giz xərdg bilə. Xazgigi, mel mini terzin əər avc irəd təvkdg bilə terni hərgətə vəədlətəhər mini xorahur şahadg vəəsimn. En xamg jovdl, xazutk əmtigi əəlhəgnə lavta bilə, nam tedn yynəs kəltə, əəhəd mini vəəsn gert orz vəəsn uga.

Neg dəkz, nan tal, neg xazhr kyyn, sy doran müştgə jumra irəd, nand xuldin hos bazrlv. Bi, nand hosn kergo, giviyv. Tiikləm, odak xazhr kyyn, yydnyr getsn vəədlətəhər xaləckəd, arhul kelyv.

— Kyndtə vicəc, hositn bi, tiigəd kyn vicə metxə giz kelz jovnav, mini irdg kergm, tand, umşx səən dektr vəəvzə giz iryv.

Tyynə bolhamzə, uxatə xaləctə nydnə namag, terynə uxanъ josn ynnndn itkylv.

Namag, jamaran dektr umşx sanatavt giz sursn çagt, xazhr kyyn, sanz uxalz vəəhəd, iiğən—tiidən xaləl—uga, əəmş—uga duuhar kelyv.

— Kyynə vəədlin tuskas, endən kelxd irtmzin tuskar. En xamg josjgi metxşiv... jah, jamaran kevar vəəxigi. Yynd xolx biş xazn balhsna professor—matematik (esvc) vəənə, bi tyynəs, hosinъ xatxz ədəd boln, sadtnə kədlz əgəd esvin surhyl das-xar sedləv, ter surhulz nand taasgdxş. A ter vijnъ dun şun uga kyyn...

Bi tyynd mu hara Drejfus gidg kyynə vicsn, mirovaja i sozialına evolyçija (jirtmzin boln şoçialınl oslt (gidg“ dektr, tyynə sursn survrar xarhulz əgyv.

Jir ikər xanz vəənəv, giz xazhr kyyn kelv, tiigz keləd dek-trigi hosnanı tyrəd dyrz orkv. Dektrən umşz orkad tan tal kynt-xər irxd zəv egltn...

Zug dəkz irxlərn, sad xaləz jasdg kyyn bolz rəməv, es giz izgud manigi jir ikər tegəlz vəənə, nəm nand dekd səən viş...

Odak kym, tav zurha xonz orkad irv çahan pinzagtgə, har-tan sadin aç kercdg uxxtə, ik bajrtə əntə irv Nydnı hal asad bajrlad, dünə məngn ədl zinnəd vəəz. Tyryñ ygəsn avn bajrtə-hər dektrinə hadrar çokad kelv:

— Enyñəs bi iim uxana şyyvr ken giz—vəənəv... endən kelxd burxu... uga..!?

Bi ijrdən tiim çubun uxa—şyydg ulsigi şəənər itgdg uga viliəv tegədenə, ter uxa—uxagın jun tiigz gyydyllz şyylhəd və-ənə giz suruv.

— Nand bolxla—ter hol uxanı! xaluhar, arhul tiigəd kelv, bi naatn ulsıa əədl tiigz ilhdyr. Burxn labta vəədg bolxla, bi arhul, zəvtə vaktad vəəx zəvtəv. Burxna tuskar oln jum umşuv. Tixon Zadonskij gidgin bicşn dektr umşuv. Zlatokstiniyi umşyv. Efremə Sirina boln nənə cığn keşg dektrmyd umşuv. Bolisnə nand neg jumn metx durm kyrnə, evrən vijin tələ, boln vəəns vəədpən daaz vəənyv? En toot bicgdsn jumsar jumsar bolxla uga, jahz vəəsərn və, erdm surhulx uxan gisn jumn kerdtə biş. Tengrin oddud, sarin tusk, to esvin tuçksnə çurhulx uxan kerg uga bolz vəənə, ta jirdən en xambla zəv biş bolz vəəxovt?

Uga—giz bi xəry egyv.

A, bi jungad zəvtə bolxm? A en tanigi, zəvtə es boldg tələdtn, tanigl naaran jovulad, xazgudar xaləlhəd vəənəlm, en xamgar şinzlxlə, tana uxantı, nomın hol jocar bicş orksn jum-nas soły bolz vəənə, bi tiim giz medz vəənəv. Xamg zəv bis gisn uxan—erkzən ugan noim burxna əmniəs zərylydsn boldg. Tyynəs kəltə xamg zəvld kycər, medrlidn vəədg jumn harna, a əmniət sul vəətxə gisn josn—erdm surhulx, uxanas harna, endən kelxd kyynə uxanas.

Oda çaarandı: Burxn bolxla, nand kedg jumn uga a tynyg ugahar, bi çuharən tələ daaxm, çug vəədl, əmniət tələ!

Bi, boda sad ulsin uxahar ylgyr avs kelz bænəv.

Dekəd alxarn dektrən çokz orkad itkylsn, bat bædltəhər nemz kelv:

— Xamg medrlid bælhn—mu jumn, ter jund gixlə, ter mu jumisigi ulm batrulna. Ta nand gemin təvz əktn, bi en dektrigi itkz bænəv! En dektr, nand, eş-şuhu modnd bæsn vickn zim xaalh bolv. Bi iigz şiidyr’—çuharahin daax zəvtən.

Bi yyrləd, ik ora kyrli kyndəd suuvudn, bi lavta, vickn, degəd ik səenən vish dektr, en kyynə uxah xamxlz, jitmizigi şinər səenər səkz əksinə medyv.

Ter, səexn, uxata kyyn, lavta, kyynə bædlin mu zangla nooldz jovad, 1907 zila tovknyn yklər əngryv.

Mel yynlə ədlər, azd alıvn Bıbakvd, dektr taldan bædlin sekəd şimldəd kelz əgəd bæz, tyynlə ədlərcən, odak xazhr—matəxr hoscd en xamgigi, mini keəz jovsn jovdl josta sən yynnib medyly.

Dektr, nand mini zyrkim zivrtə kehəd, nand, balscgətə nuuras harxdm nəkd bolz əgv. En xamg, mini əmn ulm ulm səexn jum çəəlhəz əgəd, xamg, nasnən turşar yzz jovsn zovln-muuhiin martuldg biləv.

Mini uxandm, zyrkndm, kyyg ərylx, xarm tərx, ərylx, kyn-dlx uxan orad, bæv. Ulm - ulm bæxd bajrta boln, giign bolad irv: bædl gisn jum, ik uxahar dyryv.

Ter xazhr—matəxr hoscla ədl, dektr namag şin uxa zyyl-həd, xamg miug sanulad, en xamgigi ysxnp nydn əvdəd, san-xnp xuxin ysn bosad odna.

Bi, labta ynn setklərn kelz bænəv: dektrit dutlit, dektr tana kədlimşitn giigrylx, xamg uxantı xutxldad xollbdz odsitn çəəlhəz ək, dektr kyyg boln vijən kyndldgtgi surhx, dektr, uxan - zyr-kigi, oln əmt boln, orlı delkəd medz kədlxd zivr bolna.

Dektr tana şazn xobrgintn itkmizə eşətəcən bolg, zug, oln əmtnd durlad, ynn uxan deerəsn bicsn bolxla—çaanı uga səexn dektr mən!

Jamarahsnı medrl—olztə.

Dektrit durlit tertn medrlin ekn,—medrl gisn jum—kyynə xarsvrc, hançxn medrl kyyg, kystə, cidlə, uxata kyyg urldg, jirmitzig tevedg, kyynə kyc—kəlsigi kyndldg kex.

Kyynə kesn jumnd, tyynə əennə orlçsn boldg, en tootas çevrər, uxatahar, erdimtəhər, bæz kyy surhdgnı—dektrit bænə.

MAKSIM GORЬKIJ.

K y n d v r .

Narta orclngd çuharadnъ temdgтә вісәc Maksim Gorьkij gi-
dg kyynә, josn nernъ Aleksej Maксimovic Paškov, Niznij—Nov-
vgordt wædg kyynә kевyn.

Maksim Gorьkij, 1868 zilin, moha sarin 16-d harla, lk va-
hasn ek eçkәn geehәd, avgınъ har deernъ yldә, tyyg ter avhnъ
surhulъ dasxulsн mөn.

Maksim Gorьkij nәemn nastadan, hos gyylgdg lavkd өgdlә.
Maksim Gorьkij xot kedg kynçpъ bolz jovb, biulk kedg kyn-
çpъ bolz jovb, jum zөedg kynçpъ bolz jovla.

A bickn, baaxn çagпъ wæsn, erdm—surhulyr şiltlhny ulu—
ulmar өsәd jovb. Ter wijnъ, kyunә muxla bolad, kesg oln zysn
mu, zovln xamgigi yzәd jovsn wijnъ end tendәs dektr olz avad
umşad jovdg wæsimn.

Aş syyldnъ Gorьkij Niznij—Novogordt bicg—bicdg yyld
orv. En saamla, zug dektrigi sәenәr uxahin өkc umşdg çagпъ irv.

Maksim Gorьkij tyryn „makar—cudra“ gidg rasskaznъ (tuu-
zny) 1892-zild eklz barlgdla. Tiikd, Gorьkij 24 nasta bilә. Ziiry-
lәd, rasskazmudan barla jovz Gorьkij, orsin literaturin dundnъ
ulm orad jovb. Maksim Gorьkin ik sәen віcәc gisn nernъ xarn-
hu, ter çagin josnd өedmz ugahar dazrgdz wæsn ors orna wæ-
dl, xamg dutu—dund ugatә ulsin tevclи avsn boldg.

Gorьkijd hançxn biclhne kедlмş bah bolz toolgdad en ulm
—ulmar revolyцион kедlмşd şunad orad jovb. Enyнәnъ tuskar,
xaana xazgud, kesg dәkz Gorьkigi wærz suulgla. Tyryn bolz
Niznij—Novogorodt 1890-c zild wærgdлә, xojrdad 1892-c zild Maj-
kopt wærgdv.

1901 zild Gor'kigi N—Novogordt dəkəd vərz avad Tirlin tyyrmır avc odsn boldg. 1901 zild Gor'kigi N—Novogordt dəkəz vəəsmnn.

1905 z. tuula sarin josn ədr, xan kesg kədlışenrigi xalhulz alulxd Piitr salhsnd Gor'kij duudlh bicəd, tyynə tələ, Petropavlovskij şivəd suuv. Tyynənəx xəən Gor'kij hazaran harad, Parnıçsin ornd, xaana josnd ək eəg“jən məngnə emnəs zərz bosv.

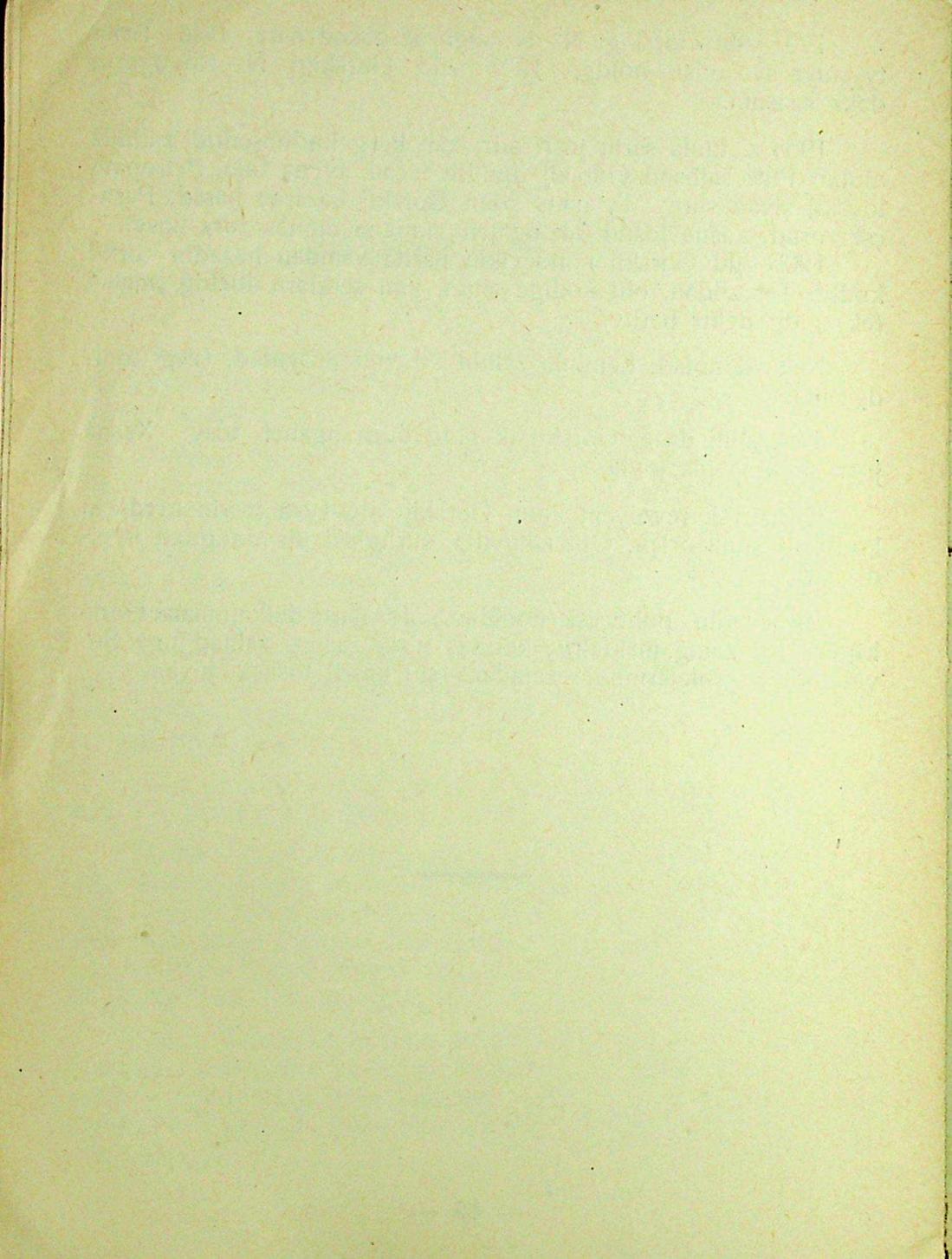
1906 zild Gor'kijボルシェヴィキン partə xamdan hazadin ornd kədlv. Ter zildən, oln kədlgc əmtn, ynn setklərn durldg „matı“ (ek) gidg dektr harhv.

Neg zil bolad, Lənilnlə zahldv, Lenin jir yntəd, tyyg tooldg bilə.

14-c zilin dəəg, Gor'kij ik gidg durn ugahar tosv. Xaana josn diülktxə giz jovla.

Oktəbrısk revolyçin xəən Gor'kij, oln zysn xyvin byrdəçin kədlmişd şunz orlçv. Oln zilmeydlə, surhulıta uls dəngnxd ik ciidl harhv.

Bicəc boln, politicesk nooldac bolz, narta delkən mana Gor'kij ilb. En xamg maktaln, kədlmiş ulsin zaagas salhad uga. Sovetin orna proletarmudtə xamdan—şin vəədl tosxçz jovna.

Үнпъ 10 дөңьш

21239